

Περίληψη - Summary

Φωτεινή Ζερβάκη: «Το νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης. Συνέχειες ή ασυνέχειες από την Εποχή του Χαλκού στην Εποχή του Σιδήρου στη Ρόδο»

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει το σύνολο των δεδομένων και των ευρημάτων από τη σωστική ανασκαφή στο νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης, με στόχο την εξέταση της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, ιδιαίτερα κατά την τελευταία περίοδο, και της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου στη Ρόδο και στην περιοχή του νοτιοανατολικού Αιγαίου. Εξετάζονται ζητήματα και προβλήματα που σχετίζονται με το αξιολογικό αυτό υλικό και επιχειρείται η αξιολόγηση, η σύνθεση και η χρονολόγηση των ευρημάτων, σε συνεξέταση με το υλικό της Υστεροελλαδικής ΙΙΙΓ από άλλες θέσεις στη Ρόδο, προκειμένου να δοθεί μια σαφέστερη εικόνα του νησιού στο δεύτερο μισό της μέσης και στην ύστερη Υστεροελλαδική ΙΙΙΓ φάση. Παράλληλα, γίνεται σύγκριση του υλικού και των δεδομένων από το νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης με τα ευρήματα της Πρώιμης Εποχής Σιδήρου από διάφορες θέσεις στο νησί, προκειμένου να επανεξεταστούν τα δεδομένα για τη μετάβαση από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού στην Εποχή του Σιδήρου και να διερευνηθεί το ζήτημα της συνέχειας ή ασυνέχειας στη Ρόδο κατά την περίοδο αυτή.

Στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάζονται τα ανασκαφικά δεδομένα, με περιγραφή κάθε τάφου, ανεξαρτήτως χρονολόγησης, και πλήρη κατάλογο των ευρημάτων, αν και τα υπόλοιπα κεφάλαια αναφέρονται μόνον στα ευρήματα της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και στη σύγκρισή τους με τα δεδομένα της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου. Στα Κεφάλαια 2 έως 5 εξετάζονται αναλυτικά η χωροταξία και η ταφική τυπολογία του νεκροταφείου της Αγίας Αγάθης, η κεραμική, τα μικροευρήματα καθώς επίσης και οι ταφικές πρακτικές και τα ταφικά έθιμα. Γίνεται σύγκριση με τα δεδομένα από τα μυκηναϊκά νεκροταφεία και τα νεκροταφεία των Πρωτογεωμετρικών και Γεωμετρικών χρόνων στο νησί, ενώ εξετάζονται παράλληλα από ολόκληρο τον μυκηναϊκό κόσμο και την ανατολική, αλλά και την κεντρική Μεσόγειο. Τέλος, στο Κεφάλαιο 6, παρουσιάζεται συνοπτική εικόνα των μέχρι τώρα γνωστών δεδομένων για την μεταβατική περίοδο από το τέλος της ΥΕΧ στην ΠΕΣ στο Αιγαίο και στην ανατολική Μεσόγειο· στο πλαίσιο αυτό συζητώνται συνοπτικά τα νέα δεδομένα από το νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης σε αντιπαράθεση με τα ήδη γνωστά από τα νεκροταφεία της Ιαλυσίας, της Καμειρίδος και της Λινδίας από το τέλος του 10^{ου} αι. π.Χ. και μετά. Η μελέτη άπτεται θεμάτων όπως η μετακίνηση πληθυσμιακών ομάδων που χαρακτηρίζει το τέλος της Εποχής του Χαλκού και το ζήτημα του εκθωρισμού της Ρόδου, ο οποίος αποτελεί μια διαδικασία που έχει ολοκληρωθεί στους αρχαϊκούς χρόνους.

Τα νέα ευρήματα από το νεκροταφείο της Αγίας Αγάθης, σε συσχέτισμό με αυτά από τους θαλαμοειδείς τάφους της Λίνδου, αποδεικνύουν ότι το νησί δεν ήταν ερημωμένο στο β' μισό του 11^{ου} και στον 10^ο αι. π.Χ., όπως φαινόταν

από την ακραία έλλειψη αρχαιολογικών στοιχείων μέχρι πρόσφατα, αλλά συμμετείχε στα δίκτυα επαφών της ανατολικής Μεσογείου, ήταν δε χώρος εγκατάστασης διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων. Στην περίπτωση της Αγίας Αγάθης η εγκατάσταση ήταν βραχύβια. Η εικόνα που δημιουργείται βάσει των νέων στοιχείων, κρίνοντας πάντοτε από τα ταφικά ευρήματα, δηλώνει ασυνέχεια και αποσπασματικότητα, σε σύγκριση με την εξαιρετική ομοιομορφία που παρουσιάζει η Ρόδος στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού, υποστηρίζει δε την υπόθεση ότι ο εκδωρισμός του νησιού συνέβη με μικρές διαδοχικές εγκαταστάσεις ομάδων διαφορετικής προέλευσης, αλλά με κοινό μυκηναϊκό παρελθόν. Η υπόθεση αυτή άλλωστε ερμηνεύει τις τοπικές ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τις ροδιακές πόλεις στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου.

Zervaki Fotini: «The cemetery of Aghia Agathe. Evidence for continuity or discontinuity from Bronze Age to Iron Age in Rhodes»

The study at hand presents the data and finds from the rescue excavation at the cemetery of Aghia Agathe in Rhodes, with the aim of examining the Late Bronze Age (especially in its final phase) and the Early Iron Age on the island and in the south-east Aegean region. Issues and problems related to this remarkable material are examined and attempts are made to date, evaluate and compound the findings, in conjunction with Late Helladic III C material from other locations in Rhodes, in order to give a more lucid picture of the island in the second half of the middle and the late Late Helladic III period. The material and data from the Agia Agathe cemetery are compared with the findings from various Early Iron Age cemetery sites on the island, in order to review the transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age and to investigate the question of continuity or discontinuity in Rhodes.

Chapter 1 presents the excavation data, with a description of each tomb, regardless of date, and a full catalogue of finds; the remaining chapters only refer to the findings of the Late Bronze Age and their comparison with the Early Iron Age data. In Chapters 2 to 5, the planning and tomb typology, the pottery and different categories of small finds, as well as the burial practices and burial customs of the cemetery (such as could be discerned, based on the greatly damaged material), are analyzed in detail. A comparison is made with data from the Mycenaean and the Early Iron Age cemeteries on the island, the Aegean, as well as the eastern and central Mediterranean. Finally, presented in Chapter 6 is a brief overview of the hitherto known data on the transition period from the end of the Late Bronze Age to the Early Iron Age in the Aegean and the eastern Mediterranean; in this context the new data from the cemetery of Agia Agathi are placed, in juxtaposition to what is already known from the cemeteries of Ialysia, Kamiris and Lindia since the late 10th c. B.C. and after. The study deals with historical issues, such as the movement of population groups that marks the end of the Bronze Age and the issue of the

Dorian permeation in Rhodes, a process that appears completed in archaic times.

The new finds from the Aghia Agathe cemetery, in conjunction with those from the Lindos chamber tombs, prove that Rhodes was not deserted during the second half of the 11th and the 10th c. B.C. The island, far from being deserted, as was suggested by the extreme lack of archaeological evidence until recently, was in fact part of the Eastern Mediterranean contact networks, and saw the settlement of different population groups. In the case of Aghia Agathe, the settlement was a short-lived one. The image created on the basis of the new evidence, based solely on burial findings, indicates discontinuity and fragmentation, as compared to the island's uniformity in the LBA, and supports the hypothesis that the 'Dorian' permeation in Rhodes took place through the successive installation of small groups of different origins, sharing a common Mycenaean past. This hypothesis also interprets the local particularities that characterize the Rhodian cities in the Early Iron Age.